

Ontwormen?! Inenten?!

In januari 2008 was er een zeer interessante open avond over (zin en onzin van)ontwormen, vaccineren, en de veulenprik, verzorgd door de Dierenartsenpraktijk Vries.

Hieronder volgt een samenvatting die gaat over het eerste onderwerp. Over de andere onderwerpen is ook nog een heel verhaal te vertellen, misschien voor een volgende keer.

Wat ik wel vast kan verklappen(wat wellicht niet iedereen al wist) over het (gewone) vaccineren:

Influenza-vaccinatie hoeft maar één keer per jaar indien het paard niet in contact komt met andere paarden dan zijn eigen gezelschap. Na 9 maanden loopt de bescherming terug. Voor paarden die aan evenementen deelnemen is 2 keer per jaar raadzaam, of zelfs verplicht door sommige (sport)organisaties.

Maar de Tetanus-vaccinatie kun je beperken voor élk paard tot één keer per twee jaar! Het is niet persé goedkoper, ook niet duurder, om te vragen om een vaccin zónder Tetanus, maar het is wel minder belastend voor het paard. En natuurlijk is het überhaupt niet verplicht, omdat Tetanus géén besmettelijke ziekte is. Dus je mag zelf beslissen óf en hoe vaak je laat enten tegen Tetanus. Het is wel aan te raden óm het te doen, want een paard dat Tetanus oploopt overleeft het doorgaans niet.

Ontwormen.

Deze lezing door L.C. Jansen, deskundige op het gebied van parasieten bij het Farmaceutische bedrijf Fort Dodge, werd ondersteund met (soms onsmakelijke) beelden.

Wormen zijn meestal dierspecifiek, dat wil zeggen dat bijvoorbeeld een kat in principe niet dezelfde wormen heeft als een paard. Paard-achtigen zoals de ezel kunnen wel dezelfde wormen hebben. Het gezelschap van ezels verhoogt het risico op longwormen bij paarden zelfs. Er zijn tien wormsoorten bij paarden. De maag/darmwormen; aarsmaden, spoelwormen, 3 soorten lintwormen. En grote bloedworm, kleine bloedworm, veulenworm, longworm, horzellarven(eigenlijk geen echte wormen.)

Veulenwormen zijn wormen die via de uier van de merrie het veulen bereiken en vervolgens ziek maken. Daarom moet je een drachtige merrie goed ontwormen. Een volwassen paard heeft er geen last van.

Wormen vormen een jaar rond een probleem. Mest verwijderen is een hele goede remedie, naast het goed ontwormen. Aan elke grasspriet in een paardenwei hangt een dauwdruppel, en die kan wel 15 wormlarven bevatten! Hoeveel grassprietten heeft de wei?!

Bij een zachte winter gaat de cyclus van de wormen gewoon door. In een hete droge zomer drogen de eieren of larven wel eens uit. In kuil of hooi gaan ze ook dood. Het gras afmaaien is altijd goed. De wei regelmatig minimaal 3 maanden onbeweid laten ook; hoe langer hoe beter. Want in de mest op de wei blijven de wormeieren of larven ca drie maanden leven, wachtend op opname door een paard. Hoe eerder de mest verwijderd wordt, hoe beter. Want als de mest verspreid wordt, door bijv. erdoor heen te lopen, is de kans op opname nog groter. Als er (volwassen) wormen in de mest zitten, is de schade in het paard al een feit. Want...de meeste wormsoorten brengen in het *larvenstadium* de meeste schade toe tijdens hun traject:

Na opname(als ei of larf) komen ze in het maag/darmstelsel, ontwikkelen zich vroeger of later tot larf en prikken zich door de darm-of maagwand een weg naar buiten, om via de bloedbaan een plek te vinden waar hij zich verder kan ontwikkelen. Vaak prikken ze hierbij kleine haarvaatjes aan. Dit geeft ter plekke irritatie, blokkades(door verstoppingen, door verminderde bloed- en zuurstoftoevoer), littekens, en kans op kramp/koliek.

Ook kan het gebeuren dat een ader knapt. Als dit bij het hart gebeurt kan dit fataal zijn.

Longworm stopt in de longen en richt daar schade aan.

Maag/darmwormen vreten het darmslijmvlies kaal, hierdoor wordt de opname van voedingsstoffen bemoeilijkt. Er kan een bloeding in de darmwand ontstaan, deze kan een infectie en koliek/diarree veroorzaken.

De cyclus van de beruchte rode *bloedwormen*, de kleine strongyliden, gaat als volgt. Eitjes komen via de mest op het gras. Daar ontwikkelen ze zich tot larfstadium 1, vervolgens stadium 2, dan 3. Als ze worden opgenomen komen ze in het maag/darmstelsel. 90% van deze larven *kapselt zich in* in het bindweefsel van het darmstelsel(encysteren). 85% hiervan ondergaat een langdurige ontwikkelingsstop, en blijft dus op de darmwand zitten...Zodoende beschadigen ze de darmwand. Dan ontwikkelen ze zich geleidelijk tot stadium 4, en dan tot volwassen wormen in het darmstelsel. Die leggen dan weer eitjes, die met de mest naar buiten komen. Dan is de cirkel rond. Tijdens een infectie met bloedwormen kan een paard o.a. ernstige bloedarmoede krijgen. Vooral jonge paarden lopen risico.

Waarom lichten we deze wormsoort eruit?

Omdat het de enige is die zich dus inkapselt en dáárdoor zich (in dat stadium) kan *onttrekken* aan de tot nu toe reguliere ontworming!!!

Wat kun je daar dan aan doen? Wij dachten altijd dat de middelen met Ivermectine als werkzame stof de beste én ook tegen bloedwormen afdoende waren...Want er kwamen toch bloedwormen naar buiten, als de paarden die al hadden.

Na deze avond weten we beter. En het was geen verkooppraatje hoor! Al konden we met korting de middelen bestellen op deze avond. De onderzoekers zitten niet stil...

In december, januari en februari worden de ingekapselde bloedwormlarven "wakker". Dát zijn dus echte "EQUEST" maanden; in elk geval een keer ontwormen met Equest. Equest is de nieuwste generatie ontworming, die als enige (tot nu toe)óók de *ingekapselde* bloedwormen doodt.

Vooral in de winter kan het paard symptomen laten zien van een fikse besmetting met bloedwormen;

Anemie(bloedarmoede)

Hypo- proteïnemie(te laag eiwittegehalte in het bloed)

Apathie/lusteloos

Ernstige diarree

Koliek

Gewichtsverlies

Doffe vacht.

Trage groei.

Deze verschijnselen van een fikse bloedwormbesmetting tezamen heten "(Winter)cyathostominose". Bij een fikse besmetting kan het paard dood gaan door de gevolgen van de beschadiging door de wormen.

Bij ernstige besmetting kun je natuurlijk wel heftige reacties krijgen na de behandeling met Equest. Raadpleeg dus bij twijfel de dierenarts. (liefst voor je gaat ontwormen als je niet zeker bent hoe het er met je paard voor staat qua besmetting) Bij een hoge infectiedruk op de weide(veel paarden, veel mest/ een vieze wei, vaak nieuwe paarden) kun je beter altijd Equest gebruiken, evt. in overleg met de dierenarts.(Vanaf juli 2008 worden alle wormmiddelen alleen nog via de dierenarts en op recept verstrekt...dit heeft zijn voor-en nadelen. Nadeel: duurder, lastiger. Voordeel: een beter gecontroleerd ontwormingsbeleid.)

Een beetje geschiedenis van de wormmiddelen:

De werkzame stoffen("anthelmintica")zaten en zitten in de verschillende middelen(vroeger in poeder, later in pasta's.)

*Eerst had je Benzamidazoles. Daar is inmiddels resistentie (door de wormen dus, niet door de paarden!) voor opgebouwd door verschillende wormsoorten. Soms kunnen ze nog wel goed dienst doen bij veulens met een spoelworminfectie.

Ook voor Febendazole zijn de kleine strongyliden al resistent...

*Toen kwam er Pyranthel. Deze stof doodt 7 soorten en laat er 3 (waaronder horzellarven) in leven. Het is ook werkzaam tegen lintwormen maar moet dan in een *dubbele* dosis worden toegediend. Tegen lintworm hoeft je in principe maar eens per jaar te ontwormen, n.l. in het najaar, of anders in het voorjaar. Echter, niet elk middel tegen lintworm doodt alle *drie* de lintwormsoorten. Er moet praziquantel in zitten. Symptomen van lintworm zijn o.a. vermagering, verstopping, in elkaar schuivende darm en (kramp)koliek.

Lintwormbesmetting gebeurt via mosmijt. Schapen zijn berucht gezelschap voor paarden m.b.t. lintworm. Lintwormen zijn "laag pathogeen", d.w.z. dat ze op zichzelf minder schadelijk zijn dan bijv. bloedwormen. Die zijn hoog pathogeen; brengen zelf schade toe. Lintworm parasiteert vooral via het voedsel van zijn gastheer.

Om te weten of er sprake is van lintwormbesmetting zul je vaker mestonderzoek moeten doen, want lintwormen produceren niet dagelijks eitjes, en zijn dan ook lang niet altijd aantoonbaar in de mest.

*Vervolgens kwam er de eerste generatie van de zgn. "macrocyclische lactonen", dat zijn op een bepaalde manier werkende stoffen, waar Ivermectine ook onder valt. Ivermectine werkt tenminste ook tegen horzellarven, wat de voorgangers (Pyranthel bijv.) niet deden. Een bekende pasta met Ivermectine als werkzame stof is Eqvalan. Dit middel moet 6,5 keer per jaar worden gegeven. Eqvalan en andere merken zijn ook wel beschikbaar met, naast ivermectine, praziquantel er bij in, tegen de lintwormen. In dat geval pakt het alle 10 de wormsoorten, *behalve* de *ingekapselde* bloedwormen!!

In 2005 is er in Duitsland en Engeland voor het eerst resistentie aangetroffen voor ivermectine, bij kleine bloedwormen...

*En dan is er nu dus de tweede generatie; Equest, met als werkzame stof moxidectine, die wél de ingekapselde bloedwormen doodt. Het doodt ook alle andere soorten, incl. horzellarven, behalve de drie lintwormen. Equest is wel een duurder middel, maar hoeft dus minder vaak gegeven te worden. Bedenk eens dat je naast je dure tuig, trailer e.d. je natuurlijk niet moet gaan bezuinigen op zoiets, wat de gezondheid van je paard ernstig in gevaar kan brengen! Zelfs als je paard gestald is waar minder goed ontwormd wordt, is het aan te raden om toch jouw paard met Equest te behandelen, dan beperk je de schade behoorlijk.

Als je het echt goed wil doen, moet je paarden die het hele jaar op het land staan 4 keer per jaar ontwormen met Equest. (drie keer met gewone Equest en in het najaar óf voorjaar met Equest Pramox tegen de lintwormen, zie verder.) Als ze in de winter op stal of paddock staan kan het 3 tot 4 keer per jaar met Equest, waarvan 1 keer met Equest Pramox tegen lintwormen.

Vaker ontwormen is niet nodig omdat moxidectine 100 keer zo bindend aan vet (lipofiel) is als ivermectine, en daardoor 14 dagen lang werkt. Middelen met ivermectine werken slechts max. 2 dagen.

Raadzaam is :

1. ontwormen met Equest
2. nog een paar dagen laten lopen op dezelfde wei, dan kan alles eruit komen. De opname van eieren/larven gaat dan nog wel door maar het middel doodt ze nog.
3. de paarden naar een schone wei. (binnen 3 tot max. 12 dagen) Zo zal de infectiedruk in de weides behoorlijk verminderen.

Equest is niet geschikt voor paarden onder de 4 maanden.

Tegen horzellarven hoef(de) je maar eens per jaar te behandelen, dat kan met de stof Ivermectine, in de late herfst, na de eerste nachtvorst. Maar met Equest pak je de horzellarven natuurlijk ook meteen aan.

Maar er is dus ook nog Equest Pramox, waaraan praziquantel is toegevoegd. Dit is dus óók tegen alle lintwormen. Dubbele dosering is níet nodig.

Equest Pramox is niet geschikt voor drachtige merries en paarden onder de 6 maanden.

Nieuwe paarden kun je het beste altijd een keer behandelen met Equest Pramox omdat die het langst werkend én het breedst werkend is.

Een ander "Breed spectrum" wormmiddel betekent dan wel dat het tegen meerder wormsoorten werkt, maar de werkzame stof is vaak toch beperkt tot een aantal soorten wormen. (Welke, dat moet op de verpakking staan.)

In het vorige nummer van Á Hestbaki stond een artikel over mestonderzoek ten behoeve van het ontwormen. Hierin konden we lezen over het nut van zo'n onderzoek.

Tijdens deze avond kwam echter naar voren dat je wel erg kritisch moet blijven;

als de uitslag bijvoorbeeld is 200 EPG(eitjes per gram mest), heet dat een "matige infectie".

Eén portie paardenmest weegt +/- 2kg. Dat zijn al 400.000 eitjes per mestmoment, en dat ongeveer acht keer per dag zijn 3200.000 eitjes per paard per dag!!!

Natuurlijk is een wormmiddel vergif. Het werkt op de zenuwcellen van die parasieten waarvoor het bedoeld is, maar niet op die van het zoogdier zelf. Wees altijd voorzichtig, knoei niet, want het is erg gevaarlijk voor bijvoorbeeld vissen. Er zijn ook honden (bepaalde rassen zijn er vooral gevoelig voor) die er erg ziek van kunnen worden!

Het gif is natuurlijk ook belastend voor het milieu.

Laat nóóit een paard *injecteren* met ivermectine! Het is erg gevaarlijk en kan zelfs dodelijk zijn. Toch gebeurt het wel eens, al is het *verboden* om de stof op die manier bij paarden te gebruiken.

Breng je een paard bijvoorbeeld naar de begrazing, neem dan geen genoegen met de afspraak dat hij van tevoren ontwormd moet zijn. Ter plekke alle paarden ontwormen, zodat iedereen weet wat en hoe/hoeveel er ontwormd is.

Te hoog doseren is tot op zekere hoogte risicoloos, de marge is vrij groot.

Doseer tenslotte wormmiddelen nooit te laag, want als niet álle wormen bij een behandeling dood gaan, bouwen de overgebleven wormen geleidelijk resistentie op. Een aantal generaties later heeft men dan niks meer aan dat middel. Daar zit natuurlijk niemand op te wachten! De strijd tegen wormen zal toch wel altijd blijven voortduren...

Op de site van Paard Natuurlijk staat ook veel interessante informatie over ontwormen.

NOOT:

*De wormmiddelen zijn hier en daar nog gewoon verkrijgbaar, het recept wordt dan door de winkel uitgeschreven.

*Er zijn aanwijzingen dat je erg zorgvuldig moet zijn met de dosering van Equest(Pramox). Vanwege Moxidectine moet het exact of zelfs licht ondergedoseerd worden! Dus is het van belang precies te weten wat je paard weegt....Vraag voor de zekerheid na bij de dierenarts.

*Het merk Equimax van Virbac bevat Ivermectine én Praziquantel in een dosering die tegen lintworm werkt.

Irene Steringa- de Vries.